

SAMODEJNO ODKRIVANJE SEMANTIČNIH PREMICOV V PREVODIH

Špela Vintar

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 81'25'322.4:81'37

Prispevek opisuje poskus razvoja metodologije za samodejno odkrivanje semantičnih premikov v prevodih. V vzporednem korpusu označimo izvirnik z identifikatorji pomenov iz Wordneta in preko njih izluščimo ciljno pomensko polje, v našem primeru izraze, povezane s hrano in pijačo. Večpomenske izraze samodejno razdvoumimo z orodjem UKB. Z opisano metodo uspešno skrčimo obseg preiskovanega gradiva, primere pa nato vzorčno klasificiramo glede na uporabljeno prevodno strategijo.

korpusno prevodoslovje, Wordnet, semantično označevanje, razdvoumljanje, prevodne strategije

The paper describes an attempt to develop a methodology for automatic identification of semantic shifts in translation. First the original side of a parallel corpus is annotated with synset IDs from Wordnet, then we can select the target semantic domain using these IDs and the domain tags in Wordnet. In our case we focus on terms pertaining to gastronomy, which we disambiguate using the UKB toolkit. We analyse the extracted sentences and classify them according to the translation strategy employed.

corpus-based translation studies, Wordnet, semantic annotation, word sense disambiguation, translation strategies

1 Uvod

Prevodoslovna veda se že več desetletij ukvarja s preučevanjem miselnih procesov pri prevajanju ter kompleksnega prepleta individualnih, ideoloških, družbenokulturnih in jezikovnosistemskih dejavnikov, ki vplivajo nanje. Zlasti pri literarnih prevodih se umeščenost prevajalca, pa tudi založnika in morebitnih drugih akterjev v določeni okvir družbenokulturnih norm pokaže v obliki zavestnih ali podzavestnih odločitev, te pa so za prevodoslovje še posebej zanimive, kadar v njih in v prevodnih rešitvah, ki iz njih izhajajo, zasledimo opazen odmik od izvirnika.

Pri tovrstnih analizah je bilo prevodoslovje nekoč metodološko omejeno na ročno pregledovanje zbranih ali izbranih izsekov besedil, kar je zamudno opravilo, poleg tega je takemu načinu analize mogoče očitati subjektivnost pri izboru primerov, besedil ali

njihovih delov, rezultatom take analize pa oporekati reprezentativnost in verodostojnost. S pojavom deskriptivnega in korpusnega prevodoslovja na začetku devetdesetih let so skušali to težavo zaobiti in pri prevodoslovnih raziskavah uporabljati kvantitativne metode. Pričujoča raziskava gre še korak naprej in skuša k prevodoslovnim raziskavam pristopiti z računalniškojezikoslovnim inventarjem metod.

V raziskavi nas zanimajo kulturno-specifični elementi v literarnih prevodih oziroma natančneje prevodne strategije ter semantični premiki, do katerih prihaja pri prevajanju pojmov, ki so še posebej vezani na izhodiščno kulturo, npr. izrazov, povezanih z obroki, hrano in pijačo. Pri tem želimo nabor opazovanih pojavov pridobiti samodejno z računalniškojezikoslovno obdelavo korpusa, posamezne pojave pa nato analiziramo in ovrednotimo ročno.

Prispevek je sestavljen tako: v drugem razdelku pregledno predstavimo spekter prevodoslovnih pogledov na kulturno specifično prevodov, v tretjem razdelku opišemo dosežane raziskave na področju korpusnega prevodoslovja in vzpostavimo navezavo na naš pristop, v četrtem razdelku sledi podrobnejši opis zasnove raziskave, gradiva ter uporabljenih orodij in metod, v petem predstavimo rezultate in o njih kritično razpravljamo ter prispevek sklenemo z razmišljanjem o nadaljnjem delu.

2 Prevodoslovje in pogledi na prevajanje kulturno-specifičnih elementov

Vprašanje prevajanja kulturno-specifičnih elementov se pojavlja že od začetkov znanstvenega preučevanja prevodov in je tradicionalno pomenilo ukvarjanje z besedami in frazami, ki so tako globoko ukoreninjene v izhodiščno kulturo, da jih je skoraj nemogoče ubesediti v jeziku ciljne kulture. Mnenja o tem, v kakšnih primerih se je bolje odločati za opisni prevod, najbližjo ciljokulturno ustreznico, novotvorjenko ali citatni prevzem, so se burno kresala in še danes vznemirjajo mnoge prevajalce. Med prvimi, ki so medkulturno problematiko v prevodoslovju postavili nad kontrastivno opazovanje jezikovno-sistemskih razlik, je bil Nida (1964); njegovo pojmovanje formalne ekvivalence na eni strani in dinamične ekvivalence na drugi strani je vsebinsko sorodno kasnejši Venutijevi (1995) razdelitvi prevodnih strategij na *podomačevalne* in *potujitvene*.

V sklopu preučevanja prevodnih strategij, ki so s sodobnega vidika produkt delovanja različnih nenapisanih, a globoko vkoreninjenih prepričanj oziroma *norm*, so avtorji predlagali različne klasifikacije. Newmark (1988) denimo definira trinajst prevodnih strategij, med njimi tudi *kulturno ekvivalenco*, ki se nanaša na prevod z uporabo izraza, bližjega ciljni kulturi, *nevtralizacijo*, *izpust*, *parafrazo* in *širitev*. Bolj ali manj sorodne klasifikacije najdemo še pri Ivirju (2002/2003), Bakerjevi (2004) in Hlebcu (2009).

Po drugi strani se na podlagi razmišljanja o normah na eni strani (Toury 1980) in teorijo skoposa na drugi strani (Reiß, Vermeer 1984) razvije povsem drugačna smer v prevodoslovju, ki se namesto s posameznimi besedami in frazami začne ukvarjati najprej s prevodnim besedilom kot avtonomno enoto preučevanja, nato pa še širše z interakcijo med prevajanjem in kulturo, zgodovino in družbeno ustaljenimi oziroma sprejemljivimi vzorci razmišljanja. Tako imenovani kulturni preobrat v prevodoslovju (Bassnett, Lefevere 1990) primarno preučuje izvenbesedilne dejavnike ter omejitve, ki jih določajo različni »patronati«, »poetike« in »ideologije«; skozi vse te se lahko določena dela propagirajo, druga pa cenzurirajo in uničujejo. Temu kulturnemu obratu kmalu sledi sociološki obrat, ki se ne ukvarja več le z vprašanji politične prevlade, narodnih interesov, religije in ideologije, temveč se osredotoča na akterje v prevodnem procesu (Kocijančič Pokorn 2009).

V naši raziskavi se ukvarjamo v prvi vrsti s samo identifikacijo zanimivih prevodnih pojavov v besedilu, njihova interpretacija v skladu s sodobnimi prevodoslovnimi spoznanji pa je izven naših zastavljenih okvirov. Pri razvrščanju semantičnih premikov uporabljamo klasifikacijski model prevodnih strategij, prirejen po Newmarku in Bakerjevi; o tem več v nadaljevanju.

3 Od korpusnega do računalniškega prevodoslovja

Osrednja tema korpusnega jezikoslovja je raziskovanje značilnosti prevodov, ki naj bi se pojavljale neodvisno od prevajalca, žanra, besedilne vrste, obdobja in jezikovnega para (Toury 1978). Hipotezo o »drugčnosti« prevodov poznamo tudi pod imenom prevodne univerzalije, ki jih je natančneje opredelila M. Baker (1993, 1996) kot naslednje prevodne pojave: eksplicitacija, poenostavljanje, standardizacija, presevanje in normalizacija. Že leta 1993 je predlagala tudi korpusno metodologijo za raziskovanje univerzalij, in

sicer je v središču pojem prevodoslovnega korpusa; tj. vzporedno-primerljivega korpusa trodelne zgradbe, ki vsebuje predvsem primerljiva podkorpusa prevodov v nek jezik in izvornikov v istem jeziku, za lažjo interpretacijo izsledkov pa jima je dodan še podkorpus izvornikov, iz katerega je nastal podkorpus prevodov. Glede na to, da naj bi bili opisani pojavi neodvisni od jezikovnega para, je za prevodoslovni korpus celo bolje, če prevedeni del izvira iz različnih jezikov.

Korpusno prevodoslovje kot raziskovalna metodologija v celoti temelji na korpusnem jezikoslovju; osnovni vpogled v korpusne je prek konkordanc in besednih seznamov, različni avtorji pa uporabljajo različne stopnje označenosti gradiva, vse od golih besedil do skladijsko razčlenjenih in semantično označenih korpusov. Glavna ovira korpusno prevodoslovnih raziskav je dejstvo, da so preiskovani pojavi tipično bistveno bolj kompleksni od pojavov, s katerimi se tradicionalno ukvarja korpusno jezikoslovje. To se je razvilo najprej za potrebe leksikografije; za pojave na leksikalni ravni je korpusna metoda še vedno daleč najprimernejša. Prevodni premiki pa se lahko dogajajo na katerikoli jezikovni in celo zunajbesedilni ravni, zato je te pojave bistveno težje formalizirati na način, ki bi dopuščal kvantitativno analizo. Povedano enostavneje, v iskalno okno težko vpišemo pogoj, ki bi v korpusu poiskal vse pojave, denimo eksplicitacije.

Kljub temu so v letih, ki so sledila, številne raziskave skušale dokazati obstoj prevodnih univerzalij, med drugim Kenny (2001), Mauranen in Kujamäki (2004), Malmkjær (2005) in številni drugi, pojavijo pa se tudi številne kritike hipoteze o univerzalijah. Še posebej prepričljiva je argumentacija J. House (2008), ki v svojem odmevnem članku razkriva, da imajo prevodi sicer res specifične značilnosti, vendar so te odvisne od jezikovnega para, žanra in prevajalca ter tako vse prej kot univerzalne. Nasprotno posamezne odločitve zelo jasno odražajo norme, ki jih narekujejo družba, žanr, odnos

med naročnikom in prevajalcem, obdobje ter prevajalčeve osebne preference.

Čeprav se naša raziskava namenoma ne ukvarja s poglobljeno interpretacijo opaženih pojavov, se glede na dosedanje ugotovitve pridružujemo zgornjemu prepričanju; semantični premiki se v nekaterih žanrih dogajajo bolj pogosto kot v drugih, prav tako jih je pri nekaterih prevajalcih zaslediti bistveno več kot pri drugih.

4 Zasnova raziskave

V raziskavi smo želeli razviti metodologijo, ki bi iskanje prevodnih pojavov, še posebej semantičnih premikov, v kar največji meri olajšala in avtomatizirala. Z ustreznim korpusom in naborom jezikovnih tehnologij je namreč po našem mnenju možno pridobiti zanimiva prevodoslovna spoznanja, ki niso omejena le na pazljivo izbran vzorec ročno analiziranih primerov, temveč raziskovalcu pomagajo zožiti prostor iskanja in mu omogočajo preverjanje splošnejših hipotez.

Kot gradivo smo uporabili angleško-slovenski del Slovenskega prevodoslovnega korpusa SPOOK (Vintar 2009). Gre za petjezični primerljivo-vzporedni korpus, ki nastaja v okviru raziskovalnega projekta Slovensko prevodoslovje – viri in raziskave, vsebuje pa sodobna literarna dela v štirih tujih jezikih, njihove prevode v slovenščino in primerljiva izvorna besedila v slovenščini. Korpus je stavčno poravnani in oblikoskladijsko označen z orodjem ToTaLe (Erjavec 2009), v razvoju pa je tudi posebej za prevodoslovne namene prirejen konkordančnik. Podkorpus za našo raziskavo je obsegal sedem romanov v angleščini različnih žanrov ter njihove prevode v slovenščino, pri čemer nobeno delo ni starejše od 15 let.

V središču naše raziskave so kulturno-specifični izrazi s področja hrane in pijače ter z njim povezanih dejavnosti, kot sta prehranjevanje in kulinarika. Najprej smo želeli samodejno identificirati omembe hrane v izvornih besedilih, nato pa semantično polje izvornika primerjati s semantičnim poljem

prevoda ter samodejno izluščiti primere, kjer je v prevodu prišlo do semantičnega premika.

Kot semantični leksikon smo pri tem uporabili angleški in slovenski Wordnet (Fellbaum 1998), in sicer za angleščino različico 3.0, za slovenščino pa SloWNet, ki je bil zgrajen polavtomatsko v preteklih letih (Fišer 2009). Wordnet je semantični vir, v katerem so besede in besedne zveze združene v pomenske enote ali sinsete, ti pa so urejeni hierarhično od splošnih do vse bolj specifičnih pomenov. Vsak sinset je opremljen z identifikatorjem pomena, prek katerega je možna povezava do istega pomena v Wordnetu drugega jezika. Na ta način lahko za vsak angleški izraz v slovenskem Wordnetu poiščemo skupino pomenskih ustreznic. Sinseti so v Wordnetu označeni tudi s področnimi oznakami, ki pomene razvrščajo po strokah in področjih človekovega delovanja, splošni pojmi pa imajo oznako faktotum.

S pomočjo angleške oznake *gastronomy* smo se lahko v naši raziskavi omejili na izraze s področja prehrane. V angleškem korpusu smo tako samodejno označili vse pojavitve gastronomskih izrazov, nato pa tako pridobljene primere razvrstili v tri razrede glede na slovenski prevod. V eno skupino smo uvrstili primere, kjer se je slovenski prevod ujemal s katerokoli od ustreznic v slovenskem Wordnetu, v drugo skupino primere, kjer se slovenski prevod ni ujemal z nobeno od ustreznic v slovenskem Wordnetu, in v tretjo skupino primere, kjer slovenski Wordnet za iskano besedo ni vseboval prevoda. Predvsem v drugi skupini pričakujemo stavke, kjer je prišlo do semantičnega premika, zato smo to skupino ročno analizirali in klasificirali glede na prevodno strategijo.

5 Rezultati in razprava

Iz Tabele 1 je razvidno, da je bilo v angleškem delu korpusa vseh omemb hrane in pijače 3414, za kar dve tretjini izrazov pa nismo našli ustreznice v slovenskem Wordnetu. Čeprav gre pri teh izrazih pogosto za splošne besede iz človekovega vsakdana, je

bil SloWNet zgrajen večinoma z avtomatskimi metodami in z uporabo različnih vzporednih korpusov, ki niso vsebovali dovolj besedil s področja gastronomije oziroma vsakdanjega življenja. Od tretjine izrazov, za katere smo našli eno ali več slovenskih ustreznic, je v 901 primeru slovenski prevod v besedilu drugačen od prevoda, ki ga predlaga SloWNet. Pri nadaljnji raziskavi smo se tako osredotočili na te primere.

Tabela 1: Samodejna razvrstitev primerov v skupine glede na prevod

Prevod se ujema s SloWNetom	218
Prevod se ne ujema s SloWNetom	901
Ni prevoda v SloWNetu	2295
Vsi primeri, ki omenjajo hrano in pijačo	3414

Pri analizi morebitnih semantičnih premikov smo najprej naleteli na težavo večpomenskosti. Ko smo v korpusu označevali pojavitve gastronomskih izrazov, so se namreč med njimi znašli tudi izrazi, ki imajo v Wordnetu več možnih pomenov, in ni nujno, da je pomen v korpusu zares gastronomski. Tako ima denimo beseda *course* kar devet različnih pomenov; v pomenu *jed, del obroka* se pojavi razmeroma redko, saj so bistveno pogostejši drugi pomeni. Prvi od spodnjih primerov kaže korpusno pojavitve v gastronomskem pomenu, druga dva pa negastronomski besedni zvezi *course of action* in *of course*.

course: ENG20-07090288-n, part of a meal served at one time (sense 7)

By the time it reached her floor, she could have finished apologizing to Ditto and cooked a five-course meal.

Cosmo felt like a rat in a maze, never knowing what seemingly innocent *course* of action would lead to disaster.

And, of *course*, I had to shave your head.

Da bi se lahko v analizi ukvarjali le s primeri, ki se resnično nanašajo na hrano in pijačo, smo morali večpomenske gastronom-

ske izraze najprej razdvoumiti. Za to smo uporabili sistem za samodejno razdvoumljanje UKB¹ (Agirre, Soroa 2009), ki ugotavlja pomen besede na podlagi konteksta v besedilu in semantičnih relacij iz Wordneta. Našo 901 pojavitev iz korpusa smo tako razdvoumili najprej samodejno, nato pa smo z namenom evalvacije še ročno izluščili stavke, ki se nanašajo na hrano in pijačo. UKB je našel 97 primerov, ročno pa smo jih našli 127. S tem smo že izpolnili enega od ciljev naše raziskave; želeli smo namreč predlagati metodologijo za samodejno »oženje« preiskovanega prostora in prevodoslovcu pomagati pri identifikaciji zanimivih primerov.

Analizo zbranih primerov smo opravili ročno, in sicer smo jih glede na uporabljeno prevodno strategijo razvrstili v sedem kategorij, povzetih in prirejanih po Newmarku (1988) in M. Baker (2004). Od vseh samodejno izluščenih primerov smo jih v analizo vključili 61; izraze, ki niso kulturno-specifični, smo izločili.

Kot kaže Tabela 2, je bila najpogosteje uporabljena strategija dobesednega prevoda, sledi prevod s kulturi prilagojenim izrazom. V spodnjem primeru je denimo *jacket potato*, značilen način priprave krompirja, pri katerem cel gomolj z lupino vred spečemo v žerjavici ali zavitega v folijo v pečici, preveden kot *krompir v oblicah*, kar je za slovensko kulturo gotovo bolj običajna jed. V istem stavku zasledimo tudi strategijo izposojanja s prilagoditvijo v zapisu, in sicer francoska jed *quiche* v slovenščini postane *kiš*.

Lunch was brought into Engstrom's office, and Morse looked down unenthusiastically at the thin, pale slice of white-pastried quiche, the half *jacket potato*, and the large separate bowl of undressed salad.

Kosilo so prinesli v Engströmovo pisarno in Morse si je brez pravega navdušenja ogledoval tanke blede rezine kiša iz belega testa, pre-

polovljen *krompir v oblicah* in veliko skledo nezačinjene solate.

Strategija nevtralizacije pomeni, da v prevodu uporabimo splošnejši izraz ali nadpomnenko, kot kaže naslednji primer.

Greeting me in the hallway of her cozy home, she leads me straight into the kitchen for a cup of tea, a slice of *pound cake* and, it goes without saying, a steaming vat of freshest gossip.

Ko me je sprejela v veži svojega prijaznega doma, me je popeljala naravnost v kuhinjo na skodelico čaja, kos *domačega kolača* in, kajpada, brbotajoč kotel najnovejših govoric.

Tabela 2: Prevodne strategije pri prevajanju kulturno-specifičnih izrazov

izposojenka	5
kulturi prilagojen izraz	9
nevtralizacija	5
izpust	6
parafraza	7
dobesedni prevod	24
razširitev	8
skupno število kulturno-specifičnih izrazov	61

Zasledimo tudi primere razširitve, pri katerih so v prevodu zaradi lažje razumljivosti in berljivosti dodane informacije, in parafraze, pri katerih je kulturno-specifičen pojem ubeseden na drugačen način.

Dobby appeared alongside Kreacher, his tea-cozy hat askew.

Ob Spačku se je prikazal še Trapets. Pokrivalo, za katero je uporabljal ogrevačo za čajnik, mu je čepelo postrani.

Strategija, ki jo pogosto zasledimo, je tudi izpust, čeprav izraz ni nujno izpuščen zaradi kulturne specifičnosti. V spodnjem primeru se je prevajalec odločil za bolj zgoščeno ubeseditev:

»Something to drink with your meal, sir?«

»Boste kaj pili, gospod?«

¹ <http://ixa2.si.ehu.es/ukb>

Z izjemo prevladujoče strategije dobesednega – se pravi predvidljivega – prevoda se drugi načini prevajanja kulturno-specifičnih elementov na področju hrane in pijače pojavljajo približno enakomerno, seveda pa bi bilo zanimivo raziskati morebitne korelacije med posameznimi strategijami in žanri, pa tudi morebitne prevladujoče strategije pri posameznih prevajalcih.

6 Sklep

V prispevku smo opisali poskus samodejnega ugotavljanja semantičnih premikov pri prevajanju s pomočjo semantičnega označevanja z Wordnetom in razdvoumljanja večpomenskih besed. V raziskavi smo pokazali, da lahko z jezikovnotehnološkimi metodami uspešno zožimo obseg preiskovanega gradiva ter prevodoslovcem in drugim raziskovalcem pomagamo k učinkovitejši analizi. Predlagana metoda je uporabna za veliko jezikov, saj uporablja le oblikoskladenjski označevalnik ter Wordnet, ki je danes na razpolago za več kot 50 svetovnih jezikov.

Pri tem pa ostaja dejstvo, da so prevodni pojavi izjemno kompleksni in jih je težko formalizirati, zato predstavlja opisana metoda zgolj korak k lažjemu preiskovanju korpusnega gradiva in posledično korak k novim korpusno podprtim spoznanjem o značilnostih prevedenega jezika in prevodnih procesih.

Literatura

- AGIRRE, Eneko, SOROA, Aitor, 2009: Personalizing Page Rank for Word Sense Disambiguation. *Proceedings of the 12th conference of the European chapter of the Association for Computational Linguistics (EACL-09)*. Athens: The Association for Computational Linguistics.
- BAKER, Mona, 1993: *Corpus Linguistics and Translation Studies: Implications and Applications*. Mona Baker idr. (ur.): *Text and Technology: In Honour of John Sinclair*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- BAKER, Mona, 1996: *Corpus-based Translation Studies: The Challenges that Lie Ahead*. H. L. Somers (ur.): *Terminology, LSP and Translation: Studies in Language Engineering in Honour of Juan C. Sager*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- BAKER, Mona, 2004: *In Other Words: a course-book on translation*. London, New York: Routledge.
- BASSNETT, Susan, LEFEVERE, Andre, 1990: *Introduction: Proust's Grandmother and the Thousand and One Nights. The »Cultural Turn« in Translation Studies*. Susan Bassnett, André Lefevere (ur.): *Translation, History & Culture*. London: Pinter Publishers.
- BASSNETT, Susan, LEFEVERE, Andre (ur.), 1990: *Translation, History & Culture*. London: Pinter Publishers. 1–13.
- ERJAVEC, Tomaž, 2009: The JOS language resources: towards standardised and available HLT datasets for Slovene. Dana Hlaváčková (ur.): *After half a century of Slavonic natural language processing*. Brno: Tribun EU. 17–33.
- FELLBAUM, Christiane, 1998: *WordNet: An Electronic Lexical Database*. Cambridge: MIT Press.
- FIŠER, Darja, 2009: Leveraging parallel corpora and existing wordnets for automatic construction of the Slovene wordnet. *Human language technology: challenges of the information society*. Berlin, Heidelberg: Springer. 359–368.
- HLEBEC, Boris, 2009: *Opšta načela prevodenja*. Beograd: Beogradska knjiga.
- HOUSE, Juliane, 2008: Beyond Intervention: Universals in Translation? *trans-kom* 1. 6–19.
- IVIR, Vladimir, 2002/2003: Translation of culture and culture of translation. *Studia romanica et anglica Zagrabiensia* 47–48. 117–125.
- KENNY, Dorothy, 2001: *Lexis and Creativity in Translation. A Corpus-based Study*. Manchester: St. Jerome.
- KOCIJANČIČ - POKORN, Nike, 2009: *Prevodoslovno proučevanje literarnih prevodov*. Nike Kocijančič - Pokorn (ur.): *Sodobne metode v prevodoslovnem raziskovanju*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 40–58.
- MALMKJAER, Kirsten, 2005: *Linguistics and the Language of Translation*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- MAURANEN, Anna, KUJAMÄKI, Pekka (ur.), 2004: *Translation Universals: Do they exist?* Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.

- NEWMARK, Peter, 1988: *A Text Book of Translation*. Hertfordshire: Prentice Hall.
- NIDA, Eugene A., 1964: *Towards a science of translating*. Leiden: E. J. Brill.
- REIß, Katharina, VERMEER, Hans J., 1984: *Grundlegung einer allgemeinen Translations-theorie*. Tübingen: Niemeyer.
- TOURY, Gideon, 1978: The Nature and Role of Norms in Literary Translation. J. S. Holmes, J. Lambert, R. van den Broeck (ur.): *Literature and Translation: New Perspectives in Literary Studies*. Leuven: Acco. 83–100.
- TOURY, Gideon, 1980: *In search of a theory of translation*. Tel Aviv: The Porter Institute for Poetics and Semiotics.
- VENUTI, Lawrence, 1995: *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London, New York: Routledge.
- VINTAR, Špela, 2009: Slovenski prevodoslovni korpus. Marko Stabej (ur.): *Infrastruktura slovenščine in slovenistike. Obdobja 28*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 385–391.